

zo strany dogmatického marxizmu a súčasne uplatnil mnoho podnetných pripomienok na margo pochopenia Hegla u Slovanov, najmä v Rusku.

Problematiku slovenského hegelianizmu analyzovala v referáte *Štúrovo poňatie historického diania a postavenie človeka v dejinách* autorka tejto zprávy. V referáte nešlo o celkovú a komplexnú charakteristiku slovenského hegelianizmu ani Štúrových náhľadov, ale o rozbor tých otázok, kde Štúrovo myslenie stálo na úrovni mnohých najväčších teoretických výsledkov jeho doby a znieslo porovnanie napr. i s Cieszkowského filozofiou dejín a človeka. Autorka sa pritom pokúsila objasniť príčiny prijatia a takého značného rozšírenia Heglovej filozofie na Slovensku a jeho historickofunkcionálnu adaptáciu v ideológii slovenského národného obrodzenia v súvislosti s osobitným Štúrovým prepracovaním Heglových princípov. Ukázala, ako sa v Štúrovom „prekonaní“ Hegla uplatňuje požiadavka konkrétnej aktivity človeka, národov a ľudstva v dejinnom procese, ako sa Štúr blíži k pozíciám filozofie „činu“, života a spoločenskej praxe.

Referát, ktorý bol zaradený na sympóziu medzi prvými, prispel nepriamo i do spomenutej diskusie o otázke charakteru prekonania Hegla u Slovanov, o otázke významu Heglovej ľavice a pravice pre slovanskú filozofiu atď.

Mnohé otázky, ktoré sa na varšavskom sympóziu nastolili, zostali nedopovedané. Iste bude príležitosť vrátiť sa k nim, najmä ak sa na spomenutom pražskom heglšovskom kongrese vytvorí osobitná sekcia pre slovanskú hegeliansku problematiku.

Elena Városová

STRETNUTIE SOCIOLOGOV VO VARŠAVE

Spolupráca sociológov socialistických krajín sa začína sľubne rozvíjať. Počas jedného roku sa uskutočnili tri konferencie (november 1963 Smolenice, jún 1964 Hrazany, november 1964 Varšava). Napriek tomu, že každá konferencia mala svoju zvláštnu tematiku a riešila špecifické problémy, predsa sa na všetkých týchto konferenciách zákonite objavovali problémy, ktoré sú aktuálne pre súčasnú etapu vývinu marxistickej sociológie. Je to najmä otázka vzťahu empirie a teórie v marxistickej sociológii.

Konferencia vo Varšave (17. 11. 1964 — 22. 11. 1964) bola pôvodne plánovaná ako konferencia československých a poľských sociológov, ktorí už dva roky úzko spolupracujú. Neskoršie sa zmenila jej koncepcia a boli pozvaní aj sociológovia z Rumunska a Maďarska. Konferencia mala pracovný charakter s obmedzeným počtom účastníkov. Z ČSSR sa s referátmi na konferencii zúčastnili: Horáková, Jodl, Kadlecová, Pašiak, Rejholec, Sagara, Slejška a Tauber. Trojčlennú maďarskú delegáciu viedol A. Hegedüs a rovnako početnú rumunskú M. Cernea. Na rokovaní sa zúčastnilo asi 30 poľských sociológov.¹

Na plenárnej časti konferencie, ktorú otvoril akademik prof. Jan Szczepański, zástupca riaditeľa Inštitútu filozofie a sociológie vo Varšave (Inštitút bol organizátorom tejto konferencie), predniesli referáty: prof. J. J. Wiatr — *Teoretické problémy sociologického výskumu v socialistickej spoločnosti*; dr. M. Cernea — *Nové prvky socialistickeho vedomia vo svetle sociologických výskumov*; prof. A. Hegedüs — *O metodologických problémoch integrácie marxistickej sociológie*; dr. D. Slejška — *Teoretické problémy sociologických výskumov pracovných skupín*.

J. Wiatr a A. Hegedüs sa zaoberali všeobecnejšími problémami rozvoja marxistickej sociológie. Snažili sa charakterizovať súčasný stav sociológie v socialistických krajinách, tendencie, ktoré v nej prevládajú, a akútne teoretické a metodologické otázky.

¹ Pretože Sociologický časopis v čísle 2 uverejňuje podrobnú zprávu z konferencie, obmedzím sa len na stručnú informáciu.

J. Wiatr za jeden z hlavných problémov považuje disproporciu medzi kvantitou empirických výskumov a ich teoretickými ambíciami. Výskumy, ktoré sa v posledných rokoch realizovali, majú v prevažnej miere charakter obyčajnej faktografie. Wiatr označil za veľmi nesprávnu predstavu, že teória socialistickej spoločnosti vznikne ako dôsledok narastajúceho počtu empirických výskumov. Ak však tieto empirické výskumy nebudú vychádzať zo zodpovedajúcej teórie, tak neprinesú nič okrem už známych právd. Opäť, i keď v inej podobe, nastolil Wiatr problém vzťahu empirie a teórie v marxistickej sociológii. Wiatr, ktorý pracuje na úseku teoretických a metodologických problémov sociológie, sústredil sa na nedostatky teoretického základu súčasnej marxistickej sociológie — historického materializmu. Hlavný nedostatok vidí v tom, že základné tézy historického materializmu, ktoré vznikali v podmienkach kapitalistického spoločenského systému XIX. storočia, nedávajú odpoveď na javy, ktoré vznikli ako dôsledok súčasného socialistickeho systému. Z tohto hľadiska treba riešiť tri základné problémy: 1. Úlohu spontánnych procesov versus usmerňovaným procesom vo vývine socialistickej spoločnosti. 2. Úlohu politiky. 3. Charakter a úlohu spoločenskej diferenciacie. Wiatr podrobne analyzoval tieto problémy.

A. Hegedüs pokladá za hlavný problém dezintegračnú tendenciu v existujúcich stanoviskách na predmet a úlohy marxistickej sociológie. Marxistická sociológia sa v socialistických krajinách rozvíja rôznymi formami. V niektorých krajinách má už svoje miesto medzi ostatnými spoločenskými vedami, v niektorých sa rozvíja v rámci historického materializmu alebo vedeckého komunizmu. Podľa názoru A. Hegedüsa centrálnym problémom, ktorý by mohol pomôcť integrácii stanovísk, je vypracovanie operatívnych pojmov. Tým by sa riešil aj vzťah teórie a empirie. Takto vypracované operatívne pojmy by plnili dve úlohy: museli by byť použiteľné pri empirických výskumoch a súčasne by mali byť tak teoreticky rozpracované, aby sa dali rovnako dobre použiť i pre teoretické zovšeobecňovanie.

Živá diskusia okolo týchto problémov ukázala možnosti ich riešenia v úzkej spolupráci všetkých marxistických sociológov. Doterajšia nacionálna izolovanosť vo vedeckej práci hamovala nielen vývin sociológie v tej alebo onej krajine, ale i marxistickej sociológie vôbec.

Ďalšie dva referáty na pléne sa zaoberali metodologickými a teoretickými problémami empirických výskumov v oblasti spoločenského vedomia (Cerneá) a sociometrických výskumov malých pracovných skupín v socialistickom podniku (D. Slejška). Polemika D. Slejšku s názormi nemarxistických a niektorých marxistických sociológov, dokumentovaná vlastnými empirickými výskumami, vzbudila zaslúženú pozornosť.

Po plenárnej časti pracovala konferencia v dvoch sekciách: sociológia práce a sociológia dediny. Prevažná časť československých účastníkov sa zúčastnila na rokovaní sekcie sociológie dediny.

V sekcii sociológie práce sa rokovalo na základe vopred pripravených písomných referátov. Tieto referáty vypracovali poprední poľskí sociológovia z oblasti sociológie práce a priemyslu a zaoberali sa rôznymi aspektmi práce a podniku. Spoločným menovateľom týchto referátov bolo, že vychádzali z vlastných empirických výskumov a riešili teoretické otázky z nich vyplývajúce. Poľskí sociológovia, ktorí v tejto oblasti intenzívne pracujú od roku 1956, publikovali už celý rad veľmi zaujímavých prác a majú už za sebou veľa sociologických výskumov v tejto oblasti. To sa plne odrazilo i na referátoch, ktoré odzneli. Uvediem aspoň témy týchto zaujímavých referátov. Zo zahraničných účastníkov v tejto sekcii predniesli svoje referáty Jodl a Hegedüs. A. Sarapata — *Základy komparatívnych výskumov vzťahu k práci a k povolaniu*; K. Doktor — *Vzťah k práci a spoločenská štruktúra podniku*; J. Strzelecki — *Úvahy o predmete*

výskumu dezalienácie práce v socialistickej spoločnosti; A. Matejko — Sociologické aspekty tvorivej kolektívnej práce; J. Hoser — Vybrané problémy z výskumu inžinierov; J. Kulpinska — Postoje pracovníkov k práci a podniku; M. Jarosz — Sociologické výskumy robotníckej samosprávy; M. Hirszowicz — Predpoklady výskumov dostupnosti pracujúcich k systému informácií o problémoch priemyselného podniku; M. Jaroszinska — Prispôsobovanie sa mladých pracovníkov k práci; M. Sokolowska — Pohlavie ako determinant vzťahu k práci; T. Tomaszewski — Motivácie pracujúcich; Hirszel — Motivácie pracujúcich.

Pre účastníkov sekcie usporiadatelia zorganizovali exkurziu do Výskumného strediska práce pri Ústredí poľských odborov a v Inštitúte filozofie a sociológie Poľskej akadémie vied sa podrobne oboznámili s prácami oddelenia sociológie práce.

Dvojdňové rokovanie v sekcii sociológie dediny bolo prevažne venované sociologickým problémom kolektívnej poľnohospodárskej výroby. Je známe, že empirické výskumy poľských sociológov sa sústreďujú na individuálne poľnohospodárstva. Poľskí sociológovia sa však prispôbili našej problematike a na program rokovania zaradili len referáty o kolektívnom poľnohospodárstve.

Prvý deň rokovania predniesli referáty všetci účastníci z ČSSR. Prof. J. Tauber v referáte *Socialistická kolektivizácia v poľnohospodárstve ako podmienka dôslednej industrializácie poľnohospodárskej výroby* načrtnol vývinové tendencie súčasnej poľnohospodárskej výroby vo svete a zaoberal sa problémami vývinu poľnohospodárskej výroby v socializme. Ostatné referáty vychádzali z vlastných sociologických výskumov, čo bolo viac-menej prekvapením pre poľských sociológov. Referovali: E. Horáková — *Socialistické brigády práce v československých roľníckych družstvách*; E. Kadlecová — *Problémy religiozity roľníkov*; J. Pašiak — *Sociologické problémy súčasnej dediny na Slovensku*; V. Rejholec — *Spoločenská štruktúra slovenskej družstevnej dediny*; D. Sagar — *Niektoré súčasné sociologické aspekty reprodukcie pracovných síl v poľnohospodárstve na Slovensku*.

Referáty tvorili prierez súčasnou sociologickou problematikou československej poľnohospodárskej výroby a umožnili poľským sociológom hlbšie preniknúť do našej problematiky a súčasne ju porovnávať s vlastnou problematikou. Preto diskusia k jednotlivým referátom bola veľmi podnetná pre obe strany.

V druhom, „poľskom“ dni predniesol referát: B. Galeski — *Problematika sociológie dediny v Poľsku*. Vymedzil predmet sociológie dediny a zaoberal sa vývinom sociológie dediny v Poľsku a súčasným stavom bádania v tejto oblasti. Ostatné referáty sa zaoberali sociologickou problematikou roľníckych družstiev v Poľsku. Z. Szpakowski — *Organizácia družstevníctva na poľskej dedine* a L. Szwengrub — *Roľnícke družstvo, špecifický typ lokálnej spoločnosti*.

Sociologický výskum poľnohospodárskych roľníckych družstiev v Poľsku sa začal len pred nedávnom. Jeho cieľom je zistiť, či terajší model výrobného družstva zaručuje socialistické prebudovanie poľnohospodárskej výroby, prečo je družstvo pre roľníkov málo prítiahľivé a kto sú vlastne družstevní roľníci v Poľsku. Doterajšie výsledky výskumu dávajú možnosť odpovedať aj na tieto otázky.

V tomto dni predniesol referát aj dr. Almanaus z Rumunska. Zaoberal sa sociologickou školou prof. Gustiho v Rumunsku.

Pre československých účastníkov konferencie zorganizovali hostitelia dvojdňovú exkurziu do poľnohospodárskeho výrobného družstva a poľského štátneho majetku.

Záverečné rokovanie konferencie sa nieslo v znamení námetov pre ďalšiu spoluprácu.

Účastníci sa dohodli: 1. na vzájomnej výmene materiálov a štúdií v odborných časopisoch, 2. na príprave spoločných komparatívnych výskumov, 3. na výmene vedeckých

pracovníkov, 4. na príprave ďalšieho stretnutia sociológov, ktoré sa má uskutočniť roku 1966.

Konferencia vo Varšave bola ďalším stupňom v rozvoji spolupráce sociológov socialistických krajín. Treba vysloviť želanie, aby takéto pracovné stretnutia boli častejšie, pretože v súčasnej etape rozvoja marxistickej sociológie je to najoptimálnejšia cesta k vzájomnej výmene názorov, poznatkov a skúseností, ktoré urýchľujú jej rozvoj.

Ján Pašiak

ŠJAZD PSYCHOLÓGOV O PROBLÉMOCH OSOBNOSTI

Filozofia nastolila u nás v posledných rokoch problém človeka. Teoretické úvahy sa stali podnetom empirického výskumu, ktorý umožňuje analýzu ľudského správania v konkrétnych situáciách, a tým aj efektívne riešenia závažných pracovných, výchovných i liečebných úloh. Problém osobnosti je práve tou ústrednou otázkou, ktorá rovnako zaujíma pedagogického, klinického i ekonomického psychológa a súčasne umožňuje vzájomné dorozumenie na úseku úzko zameraného experimentálneho výskumu ako aj v oblasti širších teoretických koncepcií. Treba jednako priznať, že psychologické disciplíny u nás sa len posledných niekoľko rokov rozvíjajú v súlade so svetovým trendom a v oblasti aplikácií za ním ešte badateľne zaostávajú. Existuje množstvo veľmi závažných problémov, kde sa zatiaľ len zbierajú informácie a vytvára základná orientácia. Podstatne menej otázok sa rieši na experimentálnej a teoretickej úrovni. Sú to dôsledky nepriaznivého obdobia dogmatizmu, v ktorom apriórne schémy človeka odrádzali od konkrétneho skúmania osobnosti. Situácia sa však podstatne mení. Sám problém osobnosti sa síce zatiaľ u nás komplexne neskúma, zameranie prevažnej väčšiny práce našich psychológov však má k nemu bezprostredný vzťah. Ukázalo sa to najmä na II. sjazde československých psychológov, ktorý sa konal 19.—20. novembra 1964 a bol zameraný na tematiku osobnosti. Toto zameranie nebolo dôsledkom potreby konfrontovať a stabilizovať súbor získaných poznatkov ani nevyhnutnosti prejsť na celkom nové koncepčné platformy. Vyžiadala si ho skôr naliehavá potreba nášho súčasného života pristupovať k analýze ľudských motívov a činností na základe vedecky fundovaného poznania človeka. Išlo však zrejme aj o nájdenie dostatočne širokej platformy, na ktorej by bola možná vzájomná komunikácia. Téma osobnosti túto platformu poskytuje.

Sjazd sa nám zdá vhodnou príležitosťou k tomu, aby sme poukázali na hlavné problémy a hľadiská, ktoré dnes psychológiu osobnosti zaujímajú. Treba, pravda, zdôrazniť, že naše psychologické vedecké a výskumné zariadenia majú už zväčša ustálené zameranie a výskum osobnosti sa ako komplexná úloha nikde zatiaľ nerobí. Nedalo sa preto ani čakať, že sa nájdu rovnako široké pohľady a bezprostredne súvisiace metodologické prístupy. Typickým je skôr akési rozdrobenie záujmov, ktoré sa prejavilo referovaním o celom rade analytických výskumov čiastkových problémov. Pri existencii niekoľko sto psychológov u nás, z ktorých je len niekoľko desiatok vedeckých pracovníkov, zrejme sa však nemôže stačiť na široko zamerané spracúvanie nesmierneho množstva problémov, ktoré v súčasnosti psychologické disciplíny ponúkajú na riešenie. Potvrdila sa jednako dynamika a šírka záujmov v práci našich psychológov. Sú v tom nevýhody, ale aj prednosti.

V pléne sjazdu sa predniesli štyri referáty. Prof. Tardy podal hlboký rozbor dynamiky osobnosti. Vychádzal z Lewinovej teórie, ktorá nie je ani behavioristická, ani reflexologická a okrem správania prizera i na situáciu, ktorú človek prežíva subjektívne. Vo